

Käesoleva materjali abil saab ka oma meeskonnas väärtusi/muutusi esile kutsuda.

“Kui NGTS oleks nähtamatu jõud, mis hoiab keeruliste noortega töötamist koos — mis see oleks?”

Lugu parandamisest

Räägi grupile järgmine lugu:

“Teadlane istus ja töötas, kui tema 9-aastane poeg tuli tema juurde, otsustanud aidata isa töös. Teadlane, kes ei tahtnud katkestamist, palus poega mujale minna, kuid nähes, et poeg ei loobu, otsis ta midagi, mis võiks last tegevuses hoida. Ta rebis vihikust välja maailmakaardi lehe, lõikas selle väikesteks tükkideks ja andis lapsele koos teibirulliga. “Kas sulle meeldivad pusled?” küsis ta. “Võta see lahti võetud maailmakaart ja vaata, kas saad selle ise kokku panna.” Ta oli kindel, et laps vajab selleks päevi, kuid peagi kuulis ta poja häält: “Issi, ma olen valmis, panin kõik kokku.” Teadlane ei uskunud seda: “Pole võimalik, et üheksa-aastane paneb kokku maailmakaardi, mida ta kunagi näinud ei ole!” Kuid ta läks vaatama, veendunud, et näeb segadust. Tema üllatuseks oli kaart täiuslik ja kõik tükid paigas! “Kuidas sa SEDA tegid??” küsis teadlane. “Kuidas sa panid maailma kokku?” Poeg vastas: “Ma ei tunne maailma, aga kui sa lehe välja rebisid, nägin teisel poolel inimese pilti. Kui ma proovisin maailma kokku panna, ei saanud ma hakkama. Siis pöörasin kõik tükid ümber ja hakkasin inimest kokku panema. Kui ma inimese valmis sain, pöörasin selle ümber – ja maailm oligi korras...””

Kaasamine algab indiviidist ja tema väärtustest. Esimene samm on õppida tundma iseennast ja oma väärtusi ning avastada, millisest lähtekohast sa kaasamist praktikas teed. Sa oled inimene – kui tead, kes sa oled, tead kõike, mida vajad, et teisi kaasata. Suures pildis ei saa muutusi teha, kui tegutsemise alus ei ole selge.

Erinevaid meetodeid väärtuste avastamiseks

Pärast meetodite läbiviimist võta aega refleksiooniks. Palu osalejatel arutada paarides, kuidas nad end protsessis kogesid ja mida nad avastasid. Sobib ka avatud jagamisring kogu grupiga.

Mis on sinu elus kõige olulisem?

Palu osalejatel kirjutada oma põhiväärtused märkmikusse. Põhivajaduste kõrval – mida pead oma elus kindlasti omama, et kogeda elurõõmu?

Tippkogemused

Pille Kriisa
NGTS seminar 12.08.26 Kubija

Palu osalejatel meenutada tähenduslikku hetke oma elust – tippkogemust – ja mõtiskleda selle üle märkmikus. Mis sinuga toimus? Mis oli olukorras oluline? Millised väärtused sul sel hetkel tähtsad olid?

Allasurutud väärtused

Palu osalejatel meenutada hetke, mil nad tundsid viha, frustratsiooni või pettumust. Mis toimus? Mida sa tundsid? Seejärel pöörake need tunded ümber: milline väärtus oli allasurutud?

Väärtused piltide kaudu

Saada osalejad pooleks tunniks jalutama. Jalutuskäigu ajal on ülesanne märgata ümbritsevat ja teha fotosid, mis peegeldavad nende väärtusi. Julgusta loovust ja keskendumist sellele, mis elus oluline.

Pärast jalutuskäiku palu osalejatel moodustada neljased grupid, jagada fotosid ja arutleda kogemuse üle. Julgusta andma fotodele pealkirju ja selgitama seost väärtustega.

Isiklik ese

Osalejad toovad eseme, millega nad samastuvad ja millel on neile sentimentaalne väärtus. Palu neil leida mugav koht ruumis ja jaga tööleht “Miks see mulle oluline on?” Ülesanne: leida sisemise monoloogi kaudu eseme taga olev põhiväärtus. Julgusta küsimist “miks?” kuni jõutakse tuumani.

Näited:

Näide 1: Raamat, mis esindab kasvu

- “See raamat on mulle oluline.”
- “Miks?”
- “Sest see koondab kõik olulised pedagoogikaprintsiibid.”
- “Miks on pedagoogika mulle oluline?”
- “Sest ma tahan, et õpetajad teaksid, kuidas kaasata õpilasi.”
- “Miks on kaasamine oluline?”
- “Sest siis nad õpivad.”
- “Miks on õppimine oluline?”
- “Sest õppimine tähendab kasvu.”
- “Kas kasv on mu põhiväärtus?”
- “Jah.”

Näide 2: Mänguasi, mis esindab ausust

- “See mänguasi on mulle oluline.”
- “Miks?”
- “Sest see oli sõprade kingitus.”
- “Miks on sõbrad mulle olulised?”
- “Sest nendega saan olla mina ise.”

Pille Kriisa

NGTS seminar 12.08.26 Kubija

- “Miks on oluline olla mina ise?”
- “Sest siis tunnen, et olen aus.”
- “Kas ausus on mu põhiväärtus?”
- “Jah.”

Laul

Osalejad valivad laulu, millega nad samastuvad ja millel on neile sentimentaalne väärtus. Jaga tööleht “Miks see mulle oluline on?” Ülesanne: leida sisemise monoloogi kaudu laulu taga olev põhiväärtus.

Näited:

Näide 1: Laul, mis esindab vabadust

- “Miks see laul mulle oluline on?”
- “Sest kuulasin seda palju oma reisil, kus käisin üksi.”
- “Miks on see reis mulle oluline?”
- “Sest siis saan teha täpselt seda, mida tahan, millal tahan.”
- “Miks on see mulle oluline?”
- “Sest siis tunnen vabadust.”
- “Kas vabadus on mu põhiväärtus?”
- “Jah.”

Näide 2: Laul, mis esindab armastust

- “Miks see laul mulle oluline on?”
- “Sest mu partner tutvustas seda mulle.”
- “Miks on partner mulle oluline?”
- “Sest temaga tunnen, et armastan ja olen armastatud.”
- “Kas armastus on mu põhiväärtus?”
- “Jah.”

Kontseptsioon “Be-Do-Have”

“Be-Do-Have” on Zig Ziglari kontseptsioon. Kasvu ja arengu protsessis põhineb see arusaamal, et esmalt tuleb mõista, kes sa oled (või kes tahad olla), et määrata, mida sa saad teha ja omada.

Enamik inimesi arvab, et nad peavad esmalt midagi “omama” (rohkem teadmisi, raha, armastust, aega, kogemust), et saaksid lõpuks “teha” midagi olulist (rakendada kaasavat praktikat, järgida kirge, alustada ettevõtet, minna puhkusele, luua suhet, osta kodu), mis omakorda lubaks neil “olla” see, mida nad tegelikult tahavad (kaasav, rahulik, täidetud, inspireeritud, helde, armastuses). Tegelikult toimib see vastupidi.

Esmalt “oleme” see, mida tahame olla (kaasav, rahulik, armastav, inspireeritud, edukas), siis hakkame sellest seisundist lähtuvalt “tegema” asju – ja peagi avastame, et see, mida me teeme, toob meile selle, mida oleme alati tahtnud “omada”.

HAVE–DO–BE lähenemine on seotud ohvrirolliga. Näide: “Kui mul oleks piisavalt aega, raha ja toetust, siis ma teeksin kõike, mida olen tahtnud, ja siis ma oleksin õnnelik ja edukas. Probleem on, et mul ei ole veel. Kui mul oleks see, mis teisel inimesel, oleksin sama edukas, aga mul ei ole, seega ma ei ole.”

Näide 2: “Ma pean teadma, kuidas olla kaasav ja kuidas töötada erivajadustega inimestega, et teha asju õigesti ja olla kaasav – seega ma ei saa veel kaasav olla.”

Ohver ootab alati, et välised tegurid muutuksid, enne kui ta saab edasi liikuda.

BE–DO–HAVE lähenemine on seotud vastutuse võtmisega. Näide: “Esmalt olen see, mida tahan olla (rahulik, armastav, inspireeritud, edukas), siis tegutsen sellest seisundist – ja see toob mulle selle, mida olen alati tahtnud omada.”

Näide 2: “Ma olen kaasav nii, et ma ei pea teadma kõiki õigeid vastuseid – ma pean olema inimene, avatud ja lähtuma oma väärtustest. Siis teen oma tööd nii, et küsin, kui ma ei tea, võtan vastutuse ja otsin lahendusi – ja siis mul on ühendus noortega, kes näevad, et kohtlen neid võrdsetena.”

Selgita õppijatele kontseptsiooni “Be–Do–Have” ja julgustada arutelu selle seosest nende endaga.

Kui ma olen ... , siis ma teen ...

Palu osalejatel võtta mugav koht ruumis ja jaga tööleht “Be–Do–Have puu” (Tööleht 4). Järgmine samm on jätkata eelnevates meetodites avastatud põhiväärtuste põhjal.

Lähtudes oma olemise seisundist ehk põhiväärtustest, tuleb määratleda, mida nad oma töös sellest lähtekohast teevad.

Selgita, et tööleht aitab visualiseerida ja kaardistada sessiooni tulemusi. Põhiväärtused kirjutatakse puu tüve moodustavatele pusletükkidele, väärtustest lähtuvad tegevused okstele. Hiljem ilmnevad tulemused, mida saab märkida lehtede või viljadena.

Näide: “Kui ma olen aus, siis ma küsin abi, kui mul endal teadmistest puudu jääb.” → “Ausus” kirjutatakse tüvele, “abi küsimine” ühele oksale.

See meetod võtab sessiooni kokku. Lõpetamine refleksiooniga.

Kasutatud kirjandus

“Training Toolkit Inclusive Youth Work”, koostaja Elo Lättemägi

<https://tntk.tartu.ee/wp-content/uploads/2025/10/kaasava-noorsootoo-kasiraamat-saidile.pdf>

Pille Kriisa
NGTS seminar 12.08.26 Kubija